

Flinterdun en lichtgewicht

Hans Alma

Beste aanwezigen, hier of online, en vooral: beste Frits, In je mooie boek *Eindelijk Volwassen* breng je wijsheid in verband met twee begrippen die mijn aandacht trokken: flinterdun en lichtgewicht. Het woord flinterdun gebruik je min of meer terloops waar je over zelfsturing schrijft: "Zelfsturing berust op een flinterdun vliesje, het gegeven leven zelf" (p.122). Je benadrukt de toevalligheden en gratuïteit van het bestaan, waartegen we geen verweer en waarover we geen controle hebben. Uiteindelijk rest ons niets anders dan onze volstrekke 'grondeloosheid' te aanvaarden. We kunnen dat als we open staan voor alles wat is; je verbindt dat met deemoed of nederigheid. Nederigheid doet ons ego slinken, maar onze geest verruimt zich: er komt daar plek vrij voor anderen. Je spreekt in dit verband van een lichtgewicht zelf en wijd er het laatste hoofdstuk van je boek aan.

Flinterdun en lichtgewicht. Dat zijn geen woorden die ik vaak tegenkom in filosofische of theologische verhandelingen, die graag de diepte zoeken en zich baseren op de gedachten van zwaargewichten. Maar toevallig heb ik net een boek gelezen waarin flinterdunheid centraal staat: *Leven in het nu. Een filosofische zoektocht* van Tom Hannes. Hij ontwikkelt daarin een filosofie van de flinterdunheid als tegenwicht tegen de enorme zwaarte van dieptedenken in religies en filosofieën van na de axiale tijd. Dat dieptedenken heeft als belangrijkste kenmerk dat het universalistisch is: het gaat ervan uit dat eigenlijk maar één iets de basis van alles kan zijn. Paradoxaal genoeg leidt dat tot dualisme, want er is een kloof tussen die absolute ene waarheid en de verwarrende veelheid aan aardse verschijnselen. De oppervlakkige verschijnselen worden in naam van de dieptewaarheid kritisch bejegend met het oog op bevrijding uit de menselijke conditie, een bevrijding die ieder individu zelf moet zoeken door toegang te vinden tot de dieptewaarheid. Sporen van dit dieptedenken vinden we overal, al is het maar in ons taalgebruik wanneer we het hebben over wat er ten diepste, eigenlijk, in principe toe doet. Maar dus niet bij jou, Frits, of althans stel je er iets tegenover: het flinterdunne vliesje van ons gegeven leven en het lichtgewicht zelf dat we kunnen nastreven als we grondeloosheid aanvaarden.

Ik ben gegrepen door die woorden flinterdun en lichtgewicht, die tegelijkertijd duiden op de betrekkelijkheid én de immense rijkdom van ons aardse bestaan. Immers, wanneer het ons lukt onszelf licht genoeg te maken, kunnen we ons toewenden naar het onuitputtelijke van wat ons omringt en ons daardoor gedragen weten, hoe flinterdun het ook is. Hannes' flinterdunheidsdenken moet niet verward worden met oppervlakkigheid of populair zelfhulpgedachtengoed. Hij noemt het credo 'Ik kan worden wat ik maar wil' ons nieuwe dieptegeloof. Het getuigt van een overmoed die ons afhoudt van besef van de hyperfragiliteit van het leven op onze planeet, waar een houding van ontzag bij past. Ontzag omdat we leven onder toch zo fragiele bestaanscondities, en ontzag voor alles om ons heen waarvan we afhankelijk zijn, van bacteriën tot klimaatpatronen. In het licht van deze situatie hebben we andere en betere waarden nodig die het ons mogelijk maken een leefbare relatie met onze fragiele blauwe planeet aan te gaan, en die we op haast rituele wijze moeten doorgeven aan onze kinderen.

Ik onderzoek hoe dat zou kunnen aan de hand van wat ik een spiritualiteit van het mogelijke noem, die gedragen wordt door verbeeldingskracht. Verbeelding is het vermogen om in de flinterdunne verschijnselen om ons heen, in al hun vergankelijkheid en onvolmaaktheid, mogelijkheden te zien om onze verantwoordelijkheid te nemen voor

goed leven en samenleven. Verbeelding krijgt zo morele kracht en geeft voeding aan drie kwaliteiten waarin het spirituele proces zich manifesteert.

De eerste kwaliteit is aandacht: een aandachtige waarneming van wat we hier en nu ontmoeten. Dat vraagt dat we ons openen naar een wereld buiten ons, dat we ruimte maken waarin we geraakt kunnen worden door de ander, of het daarbij nu om een mens, dier, plant of ding gaat. Hier vindt de resonantie plaats waar jij in je boek ook naar verwijst. Er komt iets tot trilling waar beide partners in de ontmoeting deel aan hebben, maar dat ieder afzonderlijk overstijgt. Resonantie is een antwoordrelatie, die onze betrokkenheid op de ander doet toenemen.

Dat brengt me bij de tweede kwaliteit van een spiritualiteit van het mogelijke: compassie. Compassie is geen eenrichtingsverkeer dat van de ander een meelijwekkend slachtoffer maakt. Compassie vraagt de moed om de ander in diens pijn en lijden, maar ook in diens kracht te zien. Aandacht en verbeelding stellen ons in staat potenties te zien waar onmacht heerst. Compassie die daardoor gevoed wordt is niet alleen gericht op het wegnemen van pijn en lijden, maar ook op de ander stem geven en in haar kracht helpen komen.

Daarmee samenhangend is de derde kwaliteit van een spiritualiteit van het mogelijke zorg, opgevat als transformatief handelen gericht op heling in brede zin. Het gaat niet alleen om het gezond maken of verzachten van lijden van de individuele persoon, maar ook om maatschappelijke heling - urgent in een tijd van toenemende polarisatie, en om ecologische heling - urgent in het licht van onder andere klimaatopwarming en verlies van biodiversiteit. Opnieuw is verbeelding de stuwende kracht, die steeds naar mogelijkheden zoekt om onze verantwoordelijkheid ook in ontmoedigende situaties te kunnen nemen.

Spiritualiteit van het mogelijke zie ik als een oefenpraktijk die ons helpt in het kiezen van richtinggevende waarden, in de intensivering van onze ervaring van al wat ons omringt, in het ons openen naar de ander en in het vinden van vormen om van generatie op generatie op zoek te gaan naar wat doet léven in de onuitputtelijkheid maar fragiliteit van dit aardse bestaan. Bedankt, Frits, dat je mijn gedachten hierover hebt verrijkt met jouw reflecties op flinterdun en lichtgewicht.